

A
HERMAN
OTTÓ
MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

LVIII–LIX. (2019–2020)

ANNALES
MUSEI
DE HERMAN
OTTÓ
NOMINATI
2019–2020

ANNALES MUSEI DE HERMAN OTTÓ NOMINATI

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LVIII–LIX.

MISKOLC
2020

Jahrbuch des Herman Ottó Museums, Miskolc (Ungarn)
Yearbook of the Herman Ottó Museum, Miskolc (Hungary)
Les Annales du Musée Herman Ottó, Miskolc (Hongrie)

Főszerkesztő:
SZOLYÁK PÉTER

Szerkesztette:
TÓTH ARNOLD

A szerkesztésben közreműködött:
BÉKÉSI GÁBOR–JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Technikai szerkesztő:
TÍMÁR TAMÁS

ISSN 0544–4225

Borítóterv:
FEKETE RÓBERT, SZOLYÁK PÉTER

Lektorálta:
Dobrik István, P. Fischl Klára, Gödölle Mátyás, Gyulai Éva, Kuklay Antal, Kulcsár Gabriella,
Kunt Gergely, Raczky Pál, Tabajdi Gábor, Tringli István

Angol fordítás:
Dúró Tímea, Medve Csaba, Módis Péter, Tóth Arnold és a szerzők

Borítóképek (balról jobbra):

1. Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Kovács Sarolta zongoraművésznő portréja, 1910.
(Jeszenszky Géza tulajdona)
Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Portrait of Sarolta Kovács, pianist, 1910. (Property of Géza Jeszenszky)
2. A Numizmatikai Társulat által Leszih Andornak adományozott névre szóló emlékérem, 1961.
(Herman Ottó Múzeum, HOM HTD 84.48.56.)
*Commemorative medal awarded to Andor Leszih by the Society for Numismatics, 1961.
(Herman Ottó Museum, HOM HTD 84.48.56.)*
3. Egy parasztcsalád lakodalma: Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (Herman Ottó Múzeum, HOM Gynsz. 15/2012)
A Wedding of a Peasant Family: Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (Herman Ottó Museum, HOM Gynsz. 15/2012)

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Szolyák Péter PhD, múzeumigazgató
A kötet megjelenését gondozta: TT Play Kft., Tímár Tamás, Debrecen

Nyomda és kötészet: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

TARTALOM

<i>Előszó</i>	9
JAKAB Mátyás András–SIMON László <i>Leszih Andor emlékezete</i>	11
RÉGÉSZET	
CSENGERI Piroska–P. FISCHL Klára–HAJDÚ Melinda– LÁTOS Tamás–PUSZTAI Tamás–TÓTH Krisztián <i>Mezőkeresztes–Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása</i>	19
P. FISCHL Klára–KOÓS Judit–MENGYÁN Ákos–SOMOGYI Krisztina <i>Vatta–Testhalom – Részekből egész</i>	41
B. HELLEBRANDT Magdolna <i>A Gáva-kultúra föld- és vízivára Prügy–Tökföldön</i>	65
SZÖRÉNYI Gábor András–PUSZTAI Tamás et al. <i>Hét metszet a Hernád folyó völgyéből.</i> <i>Az M30-as Miskolc–Kassa autópálya építését megelőző régészeti feladatellátás és kutatás</i>	103
CSENGERI Piroska–KERTÉSZ Gabriella Nikoletta <i>A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2015–2016-ban</i>	149
TÖRTÉNETTUDOMÁNY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>A gombaszögi pálos kolostor</i>	191
GYULAI Éva <i>Pulszky Terézia és Malwida von Meysenbug rajzai az angliai emigrációban</i> <i>(Ventnor és környéke, Wight sziget, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN Máté <i>A vármegye vezére. Borbély–Maczky Emil főispáni szerepfelfogásának alakulása</i> <i>a két világháború között</i>	243
KIS József <i>A Virág-ügy. Konceptió eljárás a miskolci jobboldali szociáldemokraták ellen</i>	253

GÁL Máté	
„Lobkovitz László megyei főelőadó úr ellen panasszal fordulok Elnök úrhoz.”	
Zavarok az Állami Egyháziügyi Hivatal vidéki működésében	269
SURÁNYI Béla	
Fejezetek a hazai állattenyésztés-politika történetéből (1867–1989)	281
NÉPRAJZ	
BODNÁR Mónika	
Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztszalád lakodalma	305
MŰVÉSZETTÖRTÉNET	
HAJDÚ Ildikó–KÁKÓCZKI András	
Művészet, önkéntesség, múzeum.	
Fejezetek a képzőművészethez kapcsolódó civil szervezetek miskolci történetéből.....	323
HAJDÚ Ildikó	
Matyó asszony Miskolcon. Sóváry János szobrának története	341
PIRINT Andrea	
Arckép és önarckép. Dr. Nagy Róbert orvos-műgyűjtő portréja.....	355
VÁMOSI Katalin	
A tiszaiújvárosi Patrona Hungariae Római Katolikus Templom építéstörténete	371
KÖZLEMÉNYEK	
SZAKÁLL Sándor	
Aragonit utáni opál átalakok a tarcali dácsit köfajtából.....	389
HAZAG Ádám	
Vésett pengéjű kardok a Herman Ottó Múzeum történeti fegyvergyűjteményében.....	393
HIDEG Ágnes	
Kovács Sarolta zongoraművésznő (1891–1979).	
Adatok Miskolczy-Simon Jánosné / Thurzó Nagy Lászlóné életútjához.....	409
KURUCZ Ádám	
„Messze vagyok tőled rózsám, Aradon.”	
Radeczky Lajos szakaszvezető katonakönyve	419
PRÓKAI Margit	
Mérőföldkövek Miskolc közkönyvtárainak 140 éves történetében.....	445
VIGA Gyula	
Szabadfalvi József és a kézművesség kutatása	453
Szerzői útmutató	461

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	9
JAKAB, Mátyás András–SIMON, László <i>In memory of Andor Leszih</i>	11
ARCHAEOLOGY	
CSENGERI, Piroska–P. FISCHL, Klára–HAJDÚ, Melinda– LÁTOS, Tamás–PUSZTAI, Tamás–TÓTH, Krisztián <i>Non-destructive research of the Neolithic settlement at Mezőkeresztes–Lapos-halom</i>	19
P. FISCHL, Klára–KOÓS, Judit–MENGYÁN, Ákos–SOMOGYI, Krisztina <i>Vatta–Téshalom – Assembling the whole from its parts</i>	41
B. HELLEBRANDT, Magdolna <i>Hillfort and water fortress of the Gáva-culture at Prügy–Tökföld</i>	65
SZÖRÉNYI, Gábor András–PUSZTAI, Tamás et al. <i>Seven sections from the Hernád Valley. The archaeological research project prior to the construction of the M30 motorway between Miskolc–Kassa</i>	103
CSENGERI, Piroska–KERTÉSZ, Gabriella Nikoletta <i>Archaeological research at the Herman Ottó Museum in 2015–2016</i>	149
HISTORY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>The Pauline Monastery of Gombaszög</i>	191
GYULAI, Éva <i>The drawings of Terézia Pulszky and Malwida von Meysenbug made in emigration to England (Ventnor and surroundings, Isle of Wight, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN, Máté <i>The leader of the county. The development of Emil Borbély-Maczky's conception of the role of count between the two World Wars</i>	243
KIS, József <i>The Virág-affair. Conceptual trial against the right-wing social democrats in Miskolc</i>	253

GÁL, Máté	
<i>"I complain to Mr. President against the county's Chief Executive László Lobkovitz."</i>	
<i>Disruptions in the regional operation of the State Ecclesiastical Office.....</i>	269
SURÁNYI, Béla	
<i>Chapters from the history of Hungarian animal husbandry policy (1867–1989)</i>	281

ETHNOGRAPHY

BODNÁR, Mónika	
<i>Glass negatives from Bódvavendégi, Part 3. A wedding of a peasant family.....</i>	305

ART HISTORY

HAJDÚ, Ildikó–KÁKÓCZKI, András	
<i>Art, volunteering, museum. Chapters from the history of non-governmental organizations</i>	
<i>related to the fine arts in Miskolc</i>	323
HAJDÚ, Ildikó	
<i>"Matyó" mother in Miskolc. The story of the sculpture by János Sóváry</i>	341
PIRINT, Andrea	
<i>Portrait and self-portrait. Portrait of doctor-art collector dr. Róbert Nagy</i>	355
VÁMOSI, Katalin	
<i>The history of the construction of the Roman Catholic Church Patrona Hungariae in Tiszaújváros</i>	371

PROCEEDINGS

SZAKÁLL, Sándor	
<i>Opal pseudomorphs after Aragonite from the Tarcal Dacite quarry.....</i>	389
HAZAG, Ádám	
<i>Swords with engraved blades in the historical weapon collection of the Herman Ottó Museum.....</i>	393
HIDEG, Ágnes	
<i>Sarolta Kovács, pianist (1891–1979).</i>	
<i>Information on the life of the spouse of János Miskolczy-Simon / László Thurzó Nagy.....</i>	409
KURUCZ, Ádám	
<i>"I am far from you my rose, in Arad." Manuscript military book of Lajos Radecky</i>	419
PRÓKAI, Margit	
<i>Milestones in the history of public libraries of Miskolc</i>	445
VIGA, Gyula	
<i>József Szabadfalvi and the research of handicrafts</i>	453
<i>Author's guide.....</i>	461

ÜVEGNEGATÍVOK BÓDVAVENDÉGIBŐL 3. EGY PARASZTCSALÁD LAKODALMA

Bodnár Mónika

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

*Szeretettel ajánlom édesanyámnak,
akinek mindig a család a legfontosabb,
valamint minden Haraszti leszármazottnak.*

Absztrakt: A 2012-ben gyűjteményünkbe került, majd 2013-ban újabb darabokkal kiegészült, mintegy 460 darabot számláló üvegnegatív kollekcióról már két korábbi tanulmányomban is írtam. Az elsőben az üvegnegatív kollekció gyűjteményünkbe kerülésének körülményeiről, a felvételek készítőjéről, a bódvavendégi (ma Hostovce, Szlovákia) születésű Veres Józsefről szóltam, valamint tematikusan csoportosítottam a zömében az 1930–40-es években készült felvételeket (BODNÁR 2014). A másodikban Péchy Gáspárné Bartóky Mária (1867–1944) író és szerkesztő életét és munkásságát mutattam be, akinek személyére a fotók beazonosításakor figyeltem fel (BODNÁR 2017). A fotók beazonosítása során derült ki, hogy a parasztlakodalom felvételei két bódvavendégi fiatal, Haraszti István (1911–1995) és M. Béres Mária (1918–2006) lakodalmát, az ifjú párt, a násznéphez tartozó rokonságot, valamint a cigányzenére udvaron táncoló, szórakozó vendégsereget örökítették meg. Jelen írásom e parasztlakodalomban készült fotósorozat kapcsán a jelzett család történetét, valamint a kor házassági és lakodalmi szokásait mutatja be.

Kulcsszavak: Haraszti család, családtörténet, Tornaszentjakab, fotó, 1930-as évek, házassági szokások, nyoszolyókendő

Haraszti István és M. Béres Mária is az Abaúj-Torna megyei Bódvavendégiben születtek, mindketten római katolikus, középparaszti családban nevelkedtek. Haraszti István 1911. szeptember 30-án látta meg a napvilágot Haraszty (a 20. század elején ilyen formában szerepel a családnév a forrásokban) József és Burinda Mária hatodik gyermekeként, megkeresztelésére a születését követő napon, október 1-jén került sor. Keresztszülei a szülők rokonságához tartoztak, keresztapja Haraszty János (az apa unokatestvére) és Burinda Erzsébet voltak. M. Béres Mária 1918. január 31-én született M. Béres János és Csurilla Mária gyermekeként, három nappal később, február 3-án keresztelték meg. Keresztapja Béres Gábor II. éves hittudományi hallgató, keresztanyja Stromp Anna volt. Mindkét gyermeket Mester Károly hidvégardói plébános keresztelte.¹ A legendás híru esperes-plébános több mint egy fél évszázadon át, 1905–1959 között szolgálta a hidvégardói anyaegyházat és filiáit (BÉRES 2007, 149), melyek közé a fent jelzett időszakban Bód-

vavendégi is tartozott. Érdemes megemlíteni, hogy az itt még II. éves hittudományi hallgatóként bejegyzett keresztapa az a Béres Gábor, aki később római katolikus plébánosként a térség több településén szolgált, leghosszabb ideig Tornaszentandráson (itt is van eltemetve), s szépíróként, publicistaként és helytörténeti kutatóként is beírta nevét Bódva-völgye történetébe (BODNÁR 2015).

A Haraszti család csak néhány évtizeddel korábban, az 1890-es években telepedett meg Bódvavendégiben, nem tartozik a település törzsökös családjai közé. Az 1715. évi országos összeírásban a település vonatkozásában ugyanis a következő családnevekkel találkozunk: Zsóka (Sóka, 3x), Balázs (Balás, 2x), Koncz, Miklós, Madár.² A Haraszti család történetét kutatva a szájak a térség egyéb településeire, az elérhető legkorábbi időkben, a 18. század végén a szomszédos Borsod megyei Szent Jakab / Szentjakab nevű településre vezetnek. Hogy oda honnan származtak, az

1 IV. Kereszteltek ak. 1894–1932., Hidvégardó

2 MNL OL N 78-9-Torna vm. Felső járás, Vendégi, AdatbázisokOnline

elvéz a történelem homályában, de nem kizárt, hogy a kor szokásainak megfelelően a családnév valamelyik Haraszi nevű településre utal.

TORNASZENTJAKAB

A fentebb említett Szentjakab nevű falu ma a Tornaszentjakab nevet viseli, és az Edelényi járásban található. Az elmúlt évszázadok során hol borsodi, hol tornai település volt. A középkorban a tornai uradalomhoz, a vármegyei besorolás szerint Borsod vármegyéhez tartozott, Torna vármegye közvetlen szomszédságában. 1884-ben elcsatolták Borsodtól és Abaúj-Torna vármegye Tornai járásához sorolták, 1905-ben nevéhez így ragaszthatták a Torna- előtagot (B.-A.-Z. MEGYE, 457–458), hogy megkülönböztethető legyen Magyarország számos további Szentjakab nevű településétől. Ám a falut a térségben nem így, hanem *Szenyakab* néven ismerik és emlegetik mind a mai napig.

A falu elnevezése középkori templomának védőszentjére utal. Plébániájának korai meglétét templomának 12. századi építészeti elemei is bizonyítják (DÉNES 1983, 68). A 13. században még a tornai királyi uradalom része volt, de 1340-ben Tekus fiainak, illetve a magát utóbb Tornainak nevező Tekus leszármazottak birtokaként említik. A Tornai család 1406-ban történt kihalása után Zsigmond király döntése értelmében ismét királyi birtok lett (DÉNES 1983, 46, 69). Nem sokkal később 1409-ben királyi adományként Ezdegei Besenyő Pál horvát-szlavón bán, valamint Berencsi Sáfár István kapták meg Torna várát a hozzá tartozó falvakkal, köztük Szentjakabbal együtt (DÉNES 1983, 83). Ám a terület később ismét visszazállhatott a királyra, mert Szapolyai János király Torna várát tartozékaival (így többek között Szentjakabbal) együtt, valamint Szádvárt és uradalmát is legfőbb hívének és kancellárjának, Werbőczy Istvánnak adományozta. De nem sokáig maradt az ő birtokában, ugyanis 1527-ben Bebek Ferenc kezére jutott (DÉNES 1983, 94). Miután Bebek Ferenc fia, Bebek György 1567-ben utódok nélkül hunyt el, birtokai visszazálltak a koronára (DÉNES 1983, 103). Ám még ezt megelőzően, 1559-ben a tornai uradalmat megvásárolta tőle Mágóchy Gáspár, s annak várába 1560. évi beiktatását követően be is költözött (SZABÓ 1987, 264–265). A tornai uradalom részeként Szentjakab is a Mágóchyak birtokába került. A birtokszerző Gáspár halálát követően testvére, Dorottya (Móricz Péterné), majd utána annak leánya, Móricz Borbála, báró Keglevich Miklósné örökölte, s az ő révén lett Keglevich

Miklóse és leszármazottjaié (DÉNES 1983, 103; NAGY VI. 152–153, 158–160; VII. 238).

A Mágóchyak – a Bebekekhez hasonlóan – a reformáció lelkes hívei, annak egyik legbefolyásosabb támogatói voltak. Ebből kifolyólag néhány évtizeddel később az egyik Mágóchy-birtok lett a magyar reformáció talán legismertebb bölcsője. Az Abaúj megyei Vizsolyról van szó, mely Mágóchy András, majd az öreg Mágóchy Gáspár halálát követően a Mágóchy árvák gyámságával került Rákóczi Zsigmond birtokába. Mágóchy András egyik udvarházában dolgozott Mantskovit Bálint nyomdász, akinek nyomdájában elkészült az első teljes magyar biblia (HANGAY 2011, 109). A protestáns egyháztörténeti irodalom számos patrónus nevét szokta emlegetni az első teljes magyar bibliafordítás, a Károlyi Biblia kapcsán, de minden kétséget kizáróan csak két személy támogatása nyert bizonyítást, s ezek Mágóchy András és Rákóczi Zsigmond (HANGAY 2011, 110 /194. l. ábráján) voltak. A Mágóchyak tehát korán a reformáció hívei lettek, előbb annak lutheri, majd később kálvini irányzatához csatlakoztak (ZOVÁNYI 1977, 383). Hogy erre az irányváltásra pontosan mikor, melyik esztendőben került sor, nem tudható, de az bizonyos, hogy 1561-ben még a lutheri irányt képviselték. Erről a tornai főesperesség falvainak 1561. évi vizitációja tanúskodik. A vizitáció során a Mágóchy-birtokként feltüntetett falvak (Barka, Lucska, (Torna)Újfalú, Udvarnok, Torna) lakóiról följegyezték, hogy azok a lutheránus eretnokségbe estek, cathedraticumot (a vizitáció alkalmával a püspök számára begyűjtendő egyházi adót) nem hajlandók fizetni, ugyanis Mágóchy Gáspár barkai tiszttartója, Dezső János megtiltotta a papoknak, hogy fizessenek. Azt mondta, hogy ha majd Bebek nagyságos úr plébánosai fizetnek, akkor az ő plébánosai is fizethetnek. Még a Krakóban felszentelt Rozsnyói Gergely nevű lucskai plébános is lutheránus lett és semmiféle szentséget nem tartott a templomban. A tornai Ferenc nevű plébános a vizitáció szerint nem is volt törvényesen felszentelve, bár ő azt állította magáról, hogy Szikszón kézzelével felszentelték. A templomban semmiféle szentség nem volt, főesperesének nem engedelmeskedett, feljebbvalói leveleit nem is olvasta el, mondván: „*Semmi közöm a ti érseketek és Királyi Felségtek leveleihez*”. Hasonló véleményen volt maga az uraság, Mágóchy Gáspár is, aki főtisztelendő Bornemissza püspök és tekintetes Pécsy Gáspár előtt kifejtette: „*Csodálkozom, hogy a mi igaz prédikátorainkat az érsek úr gyűlölettel üldözi, akinek törvényesen feleségük van és a maga pápistáit védelmezi, akik a nyájrablói, akik rossz nőkkel foglalkoznak nappal és éjjel és*

így mennek bemelezny és mesezny, bolwlondoskodny az oltharhoz” (TOMISA 2002, 76–78). A vizitációban emlegetett Ferenc nevű plébános azonos lehet azzal a Balogh Ferencel, aki a tornai megtelepedés előtt, már a gyulai években (1556-tól van rá adat) Mágóchy udvari prédikátora volt (SZABÓ 1987, 264). Tudjuk ugyanis, hogy Mágóchy 1560-ban nemcsak családját, de udvari papját is magával vitte Tornára (SZABÓ 1987, 265). S azt is tudjuk, hogy Torna protestánssá tétele éppen Mágóchy Gáspár nevéhez köthető (JUHÁSZ 2002, 29).

A fentiek után nem meglepő, hogy a 16. század második felében Szentjakab is protestánssá lett. Ez a falu az 1561. évi vizitációban ugyan nem szerepel (nyilván nem tartozott a tornai főesperességhez), de egyháztörténetéből tudjuk, hogy 1576-ban református lelkész működött benne (Soós 1985, 170). Telekessi István egri püspök 1700. évi templomösszeírása szerint is kálvinista kőtemploma volt a falunak (TÓTH 1997, 44).

A korszak meg-megújuló háborúiban nem kímélte a vidéket a török: Szentjakab falu lakói is bujdosásra kényszerültek, majd 1641-ben az Eger várában lakó töröknek adóztak (BOROVSKY 1909, 290). Később Sobieski János lengyel király hadainak 1683. évi pusztítása és az 1710–11. évi pestisjárvány is sújtotta a vidéket. Mindezek azt eredményezték, hogy a térség számos települése teljesen elpusztult vagy lakosságában rendkívüli mértékben megfogyatkozott. A Szentjakab szomszédságában fekvő Torna vármegye a 17. század végére, 18. század elejére szinte teljesen pusztává lett, gyakorlatilag elnéptelenedett, üres falvakból állt. Az 1715. és 1720. évi országos összeírások még a pusztulás utáni állapotot rögzítették. A középkori 62 tornai településnek csak kétharmada, 42 maradt meg, de azok is jórészt pusztán. Ám az 1720-as évektől nagyarányú betelepítések adtak új lendületet a megye településeinek újjáéledéséhez (SÁRKÖZY 2006). Szentjakab ugyan nem tartozott Torna vármegyéhez, ám tudjuk, hogy nem volt ez másként a szomszédos Borsod megyében sem, melyet szintén érintett az elnéptelenedés veszélye: a falvak népessége elhagyta lakóhelyét, ezért már 1711. június 12-én statútumot hoztak, melynek értelmében a pusztán maradt telkeken megtelepedő megyebéliek egy esztendei, más megyebéliek három esztendei adómentességben részesültek (TÓTH 1997, 19). Egy 1728-as összeírás szerint a Szendrői járásban (ahová Szentjakab is tartozott) 2 város, 34 falu és 40 pusztta volt (TÓTH 1997, 20). Szentjakab ugyan nem volt pusztta, de ez a számsor jól rávilágít a korabeli viszonyokra.

Amint fentebb már volt róla szó, Szentjakab a 17. században a Keglevicéké lett, így nyilvánvalóan közük volt a falu benépesítéséhez és rekatolizációjához is. Az 1715. és 1720. évi országos összeírásokban a falut tehát Borsod megyében, a Szendrői járásban találjuk, s mindkét összeírás szerint hét jobbágycsalád élt a faluban, ezek a Balog, Király (2x), Kocsis, Lassú, Paál és Pap családok voltak.³ Ezekkel a családnevekkel a későbbiekben is találkozunk, többségében az 1797-től vezetett református anyakönyvben,⁴ ami arra utal, hogy Szentjakab törzsökösnek nevezhető családjai az ellenreformációt követően is megmaradtak reformátusnak. Az első magyarországi népszámlálás idején (amit 1784–1787 között végeztek) viszont már 400-an lakták a falut, közülük 156, vagyis az összlakosság 39%-a volt katolikus (Kovács 2003, 18). Ennek fényében érthetővé válik Keglevich József földesúri intézkedése, aki az 1750-es évek elején az akkoriban már raktárként hasznosított torony nélküli templomot visszavette a katolikusok számára. Papjuk akkor még nem volt, ezért az egri püspök engedélyével a roznányi egyházmegyéhez tartozó hidvérgardói plébános szolgálta az itteni katolikus híveket, majd a 18. század végén a szendrői plébánia fiókegyháza lett (Soós 1985, 170). Ezt a Pfarr-Topographie is igazolja, bár ez arra is rávilágít, hogy az anyaegyháztól nagyon messze, 3 és ½ óra járásra esett (Kovács 2003, 18). Valószínűleg ezzel magyarázható, hogy az 1733-tól vezetett szendrői anyakönyvben alig sikerült szentjakabiakra vonatkozó bejegyzést találnom.⁵ A helyi plébániát Eszterházy Károly püspök már 1762-ben szerette volna felállítani, de erre csak 1789-ben került sor. Ekkor helyezte Szentjakabra Szuhányi Teodor (Tódor) ferencendi szerzetest (Soós 1985, 170), aki az azt megelőző években, 1784–1788 között a gyöngyösi algimnáziumban tevékenykedett (ÉRT. 1854, 13). Ő kezdte el vezetni a szentjakabi római katolikus anyakönyvet.

Az ezt megelőző időszakban a hidvérgardói katolikus egyházban anyakönyvezték a szentjakabiakat, itt 1745-től találunk rájuk vonatkozó adatokat. Az első egy-két évben csak elszórtan, de aztán nagy mennyiségben, ami arra utal, hogy az 1750-es évektől tömeges volt a betelepedés. A már ott élő reformátusok mellé további reformátusok (Kovács, Tót, Pap stb.), római katolikusok (Parti, Bialko, Tóth alias Krajnyák, Cseperko, Veres alias Gilulya, Mervila, Zrak, Kopeczka,

3 MNL OL N 78-3 és MNL OL N 79-3, Borsod vm. járás: Szendrő, Szent Jakab, AdatbazisokOnline

4 Tornaszentjakab ref. ak, Family Search

5 Szendrő r. k. ak, Family Search

Graicsu, Holub, Viszlai, Sirgel alias Pipoly, Matisz, Pacsaj, Koleszár, Kraiczir stb.) görögkatolikusok (Pap, Csurik alias Balog, Kuscik, Szabó alias Csingel, Juhász alias Bélko, Tulyok alias Soltész, Vernár, Kunda, Hever alias Kerekes, Mikula, Petrosovski stb.), valamint evangélikusok (Kovács, Fábíán, Birnyák, Kovaly, Hovanecz alias Steis stb.) is szép számmal telepedtek. A Szentjakabra vonatkozó anyakönyvi bejegyzések száma a hidvégardói anyakönyvben az 1770-es évektől folyamatosan csökken, az 1780-as évekre meg is szűnik.⁶ Hogy e közbeeső időszak egy-két évtizede alatt, a szentjakabi parókia felállításáig hol anyakönyveztek őket, egyelőre nem sikerült megfajtenem.

Jelentős számban telepedtek meg a faluban görögkatolikusok is, akiknek száma az 1806. évi összeírás szerint 95 volt, s akik a viszlói anyaegyházhoz tartoztak, prédikációs nyelvük a ruszin volt (UDVARI 1990, 101).

S érdemes itt röviden megemlíteni a felekezeti viszonyok taglalása mellett az etnikai viszonyokat is. A 18. század végén magyar és katolikus faluként említik Szentjakabot (VÁLYI 1799, 368), de a fentiek fényében érdemes lenne e témában további vizsgálódásokat végezni. Ugyanis a fentebb leírtakból nyilvánvaló, hogy a 18. század közepén, második felében nemcsak felekezeti, de etnikailag is vegyes lakosság érkezett ide. A reformátusok magyarok voltak, a görögkatolikusok ruszinok, az evangélikusok többsége talán szlovák ajkú lehetett, de nevükből ítélve lehettek közöttük németek is. A nevek alapján a betelepülő római katolikusok többsége is szláv (szlovák?) anyanyelvű lehetett, de közöttük is akadhattak németek. Nem volt ez egyedi, Borsod vármegye nemzetiségi viszonyait a korszakban így jellemezték: „Az a tösgyökeres magyarság, melyet itt a török hódoltság talált, a XVIII. század elejére már csak romjait tüntette elő a régi lakosságnak ... erősen keverve volt németekkel, tótokkal és ruthénekkel.” (TÓTH 1997, 34–35). S bár az egyes települések felsorolásakor Szentjakabot nem említik, a fentiek fényében joggal állíthatjuk, hogy megállapítása erre a falura is érvényesíthető. A 19. század második felében is magyar nyelvű, vegyes felekezeti faluként írták le (PESTY 1988, 320).

CSALÁDTÖRTÉNET*

A Haraszi családnévvel a hidvégardói anyakönyvben nem találkozunk, ugyanakkor 1783-ban az egyik bejegyzés Haraszt András és Gazdig Erzsébet gyermekének kereszteléséről szól, és nem kizárt, hogy az apa az általunk keresett Haraszi család egyik tagja.⁷ A szentjakabi anyakönyvben először 1792-ben találkozunk ezzel a névvel, amikor Csontos György görögkatolikus és Bodnár Erzsébet római katolikus szentjakabi fiatalok egyik házassági tanújaként Haraszi Ferencet jegyezték be.⁸ Egy évvel később, 1793-ban Haraszi Terézia és Szabó József házasságkötésének bejegyzése olvasható.⁹ 1794-től a születési bejegyzésekben is folyamatosan felbukkan a Haraszi családnév (lásd a tanulmány mellékletét képező családfát). Mindezekből arra következtethetünk, hogy a Haraszi család 1792-ben, vagy nem sokkal ezt megelőzően telepedett meg Szentjakabon: Haraszi Ferenc és felesége, Klára már idős embereként, felnőtt gyermekeikkel érkeztek a faluba. Egyik fiuk, József ekkor már nős volt, mert házasságkötését nem, csupán a nyolc gyermeke születésének bejegyzését találjuk 1794 és 1814 között. Másik fiukról, Ferencről nem sokat tudunk, gyakorlatilag csak elhunytának időpontját ismerjük, s az ott bejegyzett életkor alapján következtethetünk születésének évére. Mivel 1814. ápr. 15-én hunyt el (vagyis ekkor temették), a halotti anyakönyvi bejegyzés szerint 54 éves korában, születését az 1760 körüli évekre tehetjük. Az életkor meghatározása a legtöbb esetben nem pontos ezekben a bejegyzésekben, ezért csak körülbelüli évszámot tudhatunk, s ez a megjegyzés vonatkozik a későbbi hasonló esetekre is.

Haraszi Terézia és Szabó József házasságából két gyermek született, József és Borbála.¹⁰ Terézia később megözvegyült, s 1820-ban a két hónappal korábban megözvegyült Lukács János felesége lett.¹¹ Lukács János 67 éves korában, 1834-ben hunyt el, Terézia ekkor még élt.¹²

* A Haraszi család leszármazási táblája a kötet végén, a hátsó borítóból kihajtva található.

7 Elisabetha, Andreas Haraszt és Elisabetha Gazdig leánya *1783. jan. 9. Family Search, Hidvégardói r. k. ak. Image 83 of 687.

8 Family Search, Tornaszentjakab r.k. ak, 1792. nov. 18. Image 63 of 442.

9 Family Search, Tornaszentjakab r.k. ak, 1793. okt. 11. Image 63 of 442.

10 Szabó József *1794. júl. 16; Szabó Borbála *1796. dec. 30. Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 9 és 11 of 442.

11 Haraszi Terézia és Lukács János házasságkötése: 1820. nov. 27. Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 70 of 442.

12 Joannes Lukács maritus Theresiae Haraszi †1834. júl. 24.

A Haraszti család tehát József ágán folytatódott, akinek felesége Szepesi Zsuzsanna volt (a gyermekek születésekor minden esetben így, József halálakor azonban Anna néven jegyezték be). József 1825-ben hunyt el, 53 éves korában,¹³ születési ideje tehát 1772 körülre tehető.

Az első gyermek, József 1794-ben született, de 1807-ben, 13 éves korában váratlan csapás következtében elhunyt.¹⁴ Az ő nevét aztán a következő, 1809-ben született fiú örökölte. Rajta kívül ugyanis született még a családban két fiú (János és az ő halálát követően a másik József), valamint öt lány, akik közül három a Borbála nevet kapta, de egyik sem érte meg a felnőttkort. A legfiatalabb, Katalin sem alapított családot, 17 éves korában elhunyt. A lányok közül egy ment férjhez: az 1804-ben született Erzsébet 1820-ban Juhász István felesége lett. 1823-ban született is egy gyermekük, Borbála, ám Erzsébet néhány évvel ezután, 1826-ban meghalt. A halotti anyakönyvi bejegyzés szerint 24 éves volt, de pontos születési idejét ismerve tudjuk, hogy csak 22.¹⁵

A családfa tehát a két fiú révén folytatódott, akik mindketten Grajzinger lányt vettek feleségül (bár azok nem voltak testvérek). Az idősebbik, János 1816-ban vette el Grajzinger Borbálát, József pedig 1827-ben esküdtött Grajzinger Máriával. Mindketten a kor viszonyaihoz képest hosszú kort (66 ill. 71 évet) éltek meg, és népes családot mondhattak magukénak. Mindkét család Szentjakabon telepedett meg. Jánosnak hét gyermeke, négy lánya és három fia született 1816 és 1840 között, akik egyet – az 1825-ben született Máriát – kivéve mindannyian megérték a felnőttkort, és családot is alapítottak, szintén Szentjakabon élve. A legidősebb, Borbála a görögkatolikus Csonos Istvánnak lett a felesége, aki az 1861-es tűzvészben vesztette életét.

Józsefnek 1830–1852 között tizenegy gyermeke született, de közülük az egyik nyolcéves korában vízbe fullt, négy fiatalon elhunyt, kettőről nincs adat (minden bizonnyal elkerültek a faluból), egy lánya, Katalin és három fia, Ferenc, János és Nétus pedig Szentjakabon éltek tovább családjaikkal, és gyarapították a Haraszti nemzetséget (a születésre, házasságkötésre és elhalálozásra vonatkozó pontos adatokat a továbbiakban lásd a mellékelt leszármazási táblában). Tehát a 19. század közepére a Haraszti család népes nemzetiséggé fejlődött, és többfelé ágazott; szinte minden házasságban nagy volt a gyermekáldás. Ám e tekintetben mindegyik közül kiemelkedik az előbb említett Nétus, akinek felesége a görögkatolikus vallású Mocsári Borbála volt. Az ő házasságukból 1872–1894 között 16 gyermek született, igaz, volt közöttük három ikerpár is. Ezzel a sokfelé ágazással magyarázható, hogy a teljes családfa felállítása jelen dolgozatnak nem célja, bár igyekeztünk azt a legalaposabban feltárni. Ám mégis találunk olyan Harasztiakat (még a szentjakabi anyakönyvben is), akiket nem sikerült elhelyezni a családfán. Ők nyilvánvalóan egy elszármazott, vagy másutt élő családtag leszármazottjai, akik visszaköltöztek Szentjakabra, de a hiányzó láncszem(ek) nélkül nem ismerjük a pontos rokonsági fokot, s nem tudjuk őket elhelyezni a leszármazási sorban. Ilyen pld. az a Haraszti Mária, akinek a férje Takács József volt, s a szintén Takács József nevű fiuk 1872-ben nősült meg.¹⁶ Ugyancsak ilyen az a Haraszti Erzsébet, akinek Pamlényban született fia, Galajda György 1878-ban Szentjakabról nősült.¹⁷ Nem elképzelhetetlen, hogy a rokonsághoz tartozott és rokonlátogatásra érkezett errefelől az a Nógrád vármegye közelebről meg nem határozott településéről származó Haraszti Károly, akit 1849-ben utazás közben ért a halál Színbén.¹⁸

Míg Szentjakab a 18. század közepén néphiánnyal küzdött, addig a 19. század közepére túlnépesedett a falu. Talán ennek tudható be, hogy János legidősebb fia, József, aki 1841-ben Szögligetről nősült, az

Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 117 of 442.

13 Josephus Haraszti conjux Annae Sepesi †1825. márc. 31. Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 109 of 442.

14 Josephus *1794. április 15, szülei: Josephus Haraszti, Susanna Szepessi, keresztszülei: Josephus Grajzinger, Maria Makrantzi. Josephus, filius Josephi Haraszti †1807. jún. 13. In sperato ictu mortus est. Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 9 és 99 of 442.

15 Elisabeth *1804. szept. 11, szülők: Jos. Haraszti, Susan. Sepesi, keresztszülei: Jos. Grajzinger, Anna Bialko; 1820. jan. 10: Steph. Juhász + Elisab. Haraszti, tanúk: Joan. Makrantzi, Joan. Grajzinger; Barbara *1823. szept. 19, szülők: Stephanus Juhász, Elisab. Haraszti, keresztszülei: Josephus Eperjesi, Cath. Spisák; 1826.?: †Elisabetha Haraszti uxor Stephani Juhász, 24. Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 17, 69, 33 és 109 of 442.

16 1872. nov. 18: Takács József, Szentjakab, 24 éves, nőtlen r. k. (szülei néhai Takács József és néhai Haraszti Mária) + Grajzinger Katalin, Szentjakab, 17 éves, hajadon, r. k. (szülei Grajzinger Ferenc és Zakar(?) Anna földművesek). Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 259 of 442.

17 1878. febr. 4: Galajda György, Pamlény, Szentjakab, 24 éves, nőtlen, r. k. (szülei néhai Galajda János és Haraszti Erzsébet) + Király Julianna, Szentjakab, 18 éves, hajadon, r. k. (szülei: Király József és Bukóczi Erzsébet). Family Search, Tornaszentjakab r. k. ak. Image 264 of 442.

18 1849. júl. 29: Haraszti Károly Neograd Vármegyei, 52 éves, r. k. nemtelen, útjában lévén megbetegedett. Family Search, Szögliget r. k. ak. Image 210 of 390.

1840-es évek második felében felesége, Rencsicsovszki Borbála szülőfalujába települt át feleségével és két gyermekével együtt, s további három gyermekük már ott, Szögligeten született. Ő lett a Haraszi család szögligeti ágának alapítója. Istenfélő, jámbor emberként maradt meg az emlékezte, aki 1891-ben egy tűzvészben lelte halálát. Kozma Ferenc, a falu plébánosa a következőket jegyezte fel halála kapcsán a szögligeti anyakönyvből: „*E jámbor férfi a templomnak legnagyobb jötevője tözsomszédságában támadt tűzvész csillapultával térdelve sz. olvasót kezében tartva halva találtatott. Általános megdöbbenés kísérte kimúlását a jó embernek.*”¹⁹

József és családja áttelepülésének a túlnépesedés mellett bizonyára valamilyen örökösödés is oka lehetett. Szokás volt ugyanis a Haraszi famíliában, hogy a bonyolult családi kapcsolatok által szerzett örökség révén teremtett egyik-másik kiscsalád fészket magának. Ily módon származott a Szentjakabról Szögligetre települt József ugyancsak József nevű fiának és Toho Máriának a szintén József nevet viselő fia, vagyis az unoka Bódvavendégibe, a Toho portára és birtokba. Egyébként a Szögligetre települt József mindkét fia, a már említett József és testvére, Ferenc is a Toho családból nősült, ugyanis Ferenc feleségét is Toho Máriának hívták. Persze a birtokot nem ajándékba kapták, meg kellett azt váltani, ki kellett fizetni a népes család többi örökösét!

A Bódvavendégibe származott József 1868-ban született Szögligeten. 1897-ben feleségül vette a (torna)nádaskai születésű Burinda Máriát, Burinda István és Bodolai Julianna leányát. Burinda Mária a családi emlékezet szerint rendkívül erős egyéniség és nagyon dolgozó, törekvő, kemény asszony volt. Támogatta, sőt ő maga szorgalmazta, hogy férje kivándoroljon Amerikába dolgozni, pénzt keresni, hogy könnyebben boldoguljanak. Minden bizonnyal ebből az Amerikában megkeresett pénzből tudták megváltani a családi örökséget, a bódvavendégi birtokot, s talán további földek vásárlásához is hozzásegítette őket.

Haraszi József legalább kétszer megjárta Amerikát. Először még házassága előtt, 1889–93 között, majd 1901. április 5-én, 33 évesen ismét partra szállt az Ellis-szigeten, ahová a Rhein nevű hajóval érkezett a németországi Bréma kikötőből. Az utaslista szerint unokatestvéréhez utazott a Hartshorne nevű városba.²⁰ Otthon maradt várandós felesége, s ezzel magya-

rázható, hogy bár Bódvavendégiben éltek, a gyermek – aki apja után szintén a József nevet kapta – 1901. október 14-én Nádaskán született. Hogy mennyi időt töltött kint az apa és mikor érkezett haza, a leszármazottak már nem emlékeznek. Viszont azt megőrizte a családi emlékezet, hogy ott részese volt egy bányászerezencsétlenségnek, amit sikeresen túlélt. Legkésőbb 1904-ben itthon kellett lennie, mert 1905-ben megszületett a következő fiuk, aki viszont még ugyanabban az esztendőben el is hunyt. Annak emlékére, hogy a családfő túlélt a bányászerezencsétlenséget és sikeresen hazatért Amerikából, 1912-ben egy útmenti keresztet állítottak az egykori bódvavendégi vasútállomás előtt, ahonnét hosszú útjára elindult. Ott áll ez a feszület ma is a faluból északnyugati irányba kivezető közút végén, mely a mai országhatárt képező, szlovák-magyar közös útba torkollik. A vasútállomás épületét néhány évvel ezelőtt elbontották (előtte évtizedekig funkciótlannul árválkodott), a síneket már jóval korábban felszedték, hiszen Trianon óta a Bódva-völgyi vonalon a vonat már csak Tornanádaskáig közlekedik: a bódvavendégi állomásig nem engedték, mert ezt a falut Csehszlovákiához csatolták, ezáltal viszont a Magyarországhoz tartozó Hidvérgárdó is vasút nélkül maradt. A falu elcsatolása miatt a feszület nem az állítatók és leszármazottjaik gondozták, mivel ők nem léphették át az országhatárt, ez a feladat a hidvérgárdóikra maradt. Az egykori állomás közelében felállított feszület fehérre meszelt, szilárd, felfelé obeliszkszerűen keskenyedő, majd fent hirtelen újra kiszélesedő, 130 cm magas talapzaton áll. Az ezüstre festett díszes öntöttvas kereszt magassága 190 cm. A kereszt talpzata körbe van betonozva, kovácsolt vaskerítés veszi körbe. A talpzatnak az út felé néző oldalán a következő felirat olvasható: „*Isten dicsőségére / állította / HARASZTY JÓZSEF / és neje / BURINDA MÁRIA / 1912.*” (BODNÁR 2011, 36; 2019, 64, 66).

Feltehetőleg az egykori bányászerezencsétlenség maradandó következményeként Haraszi József sánta volt. Unokái úgy emlékeznek rá, mint egy csendes, jószájú és szívesen farigcsáló, jámbor emberre. Számos eszközt készített fából a gyerekek számára: ülcsiket, állókát, szánkót, kiskocsit, szekeret, de szerszámnyeleket is faragott. Szerette a természetet, különösen a madarakat, mindegyiknek tudta a nevét. A hagyományos paraszti munka mellett méhészkedéssel is foglalkozott, méhesében számos szalmakaptár volt. Szeretett elvonulni a szilvásba, a méhesbe. Itt rendezte be a maga kis faragóműhelyét is, s még egy priccset is felállított magának, gyakran ott is aludt. De napközben is gyakran ott pihent meg, s ilyenkor mindig elővette az

19 1891. máj. 15. Family Search, Szögliget, r. k. ak. Image 381 of 390.

20 Passenger ID: 604841040194. <https://www.libertyellis-foundation.org/passenger> (Letöltés: 2019. március 26.)

imakönyvet és a rózsafüzért, azzal imádkozott. Nem tudom, ismerte-e nagyapja halálának körülményeit és a plébános által az anyakönyvbe tett bejegyzést (hiszen akkor, 1891-ben ő éppen Amerikában tartózkodott). Unokái nem hallották ezt a történetet, de ők is hasonlóképpen emlékeznek saját nagyapjukra: istenfő, rózsafüzérrel gyakran imádkozó, jó ember volt, ekként őrizték meg emlékezetükben.

A szorgalom mellett a rend és a takarékoság is jellemezte a családot. Ennek egyik példája, hogy Haraszti József a száraz faágakat, nyesedékeket maroknyi rőzsékbe kötötte, ezzel fűtöttek a kemencében. Felesége, Burinda Mária pedig Bódvavendégiből Tornaújfaluba, megözvegyült lányához és unokáihoz gyalogolva a Bódva parton rendszeresen összegyűjtötte a libák által elhagyott, elhullajtott tollakat, hogy legyen a lányoknak a dunnába...

Haraszti József és Burinda Mária házasságából hét gyermek született, akik közül kettő még csecsemőként halt meg. Az elsőszülött leány volt, aki kéthetes korában hunyt el. Róla azt őrizte meg a családi emlékezet, hogy édesanyja azért adta neki a Krisztina nevet, mert szülőfaluja, Nádaska templomának oltárképen Szent Krisztina látható. Krisztina ókeresztény vértanú volt, akinek ünnepét a középkori misekönyvek ugyan számon tartották, de csak kevés templomot szenteltek tiszteletére, Bálint Sándor szerint feltehetőleg olyan esetekben, amikor a kegyúr feleségét vagy leányát Krisztinának nevezték (BÁLINT 1977, II. 76–77). A tornanádaskai, eredetileg román stílusban épült templom a hitújítás során a reformátusoké lett, majd 1748-ban királyi parancsra került vissza a katolikusok birtokába. 1776–77-ben Gyulay grófnő barokk stílusban renováltatta (Soós 1985, 568). Minden bizonnyal ebben a családban kell keresnünk azt a Krisztinát, akinek névadó patrónája az oltárképen látható, s ez a kép akkora hatással volt egy falubéli parasztleányra, hogy gyermekének, sőt később egyik unokájának is ezt a nevet adta.

A Haraszti gyerekek közül öt érte meg a felnőttkort, közülük az 1906-ban született János ugyan megnősült, de utódai nem maradtak, ő maga a Don-kanyarban vesztette életét. Ily módon négy gyermek: két fiú és két lány alapított családot. Az egyik lány, Mária Tornaújfaluba, a másik, Anna Szádudvarnokba (helyi megnevezés szerint Udvarnokiba) ment férjhez; a fiúk, az 1901-ben született József és 1911-ben született István a faluban, Bódvavendégiben maradtak. S nem csak hogy a faluban, hanem ugyanazon a portán élt a két család. A családi emlékezet szerint a régi Toho-ház helyén 1922-ben újat építettek (ma ez a régi

Haraszti-ház, a templom közelében), ahol a két fiú és a két menyecske közösen gondozta aztán a hosszú kort megélt idős szülőket, kik mindketten 91 éves korukban hunytak el.

A FOTÓK

A Herman Ottó Múzeumba bekerült üvegnegatívokon a legfiatalabb fiú lakodalmának felvételei láthatók. A 26 esztendőes Haraszti István és a 19 esztendőes M. Béres Mária lakodalmára 1937. május 10-én került sor. Nem Simkó Géza, a helyi katolikus pap, hanem Béres Gábor jabloncai plébános, a menyasszony keresztapja adta őket össze.²¹ A menyasszonynak gyöngyvirágból volt a csokra, ezt a családi emlékezet is megőrizte, de a felvételen is jól látható (1. kép). A

1. kép. Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

Fig. 1. Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

21 1937. május 10.: Stephanus Haraszti filius Josephi Haraszti et Mariae Burinda. Mária Béres filia Joannis Béres et Mariae Csurilla. Mindkettejük lakhelye Vendégi, vallása róm. kath. Tanúk: Andreas Viszlai és Stephanus Béres. Eskető pap: Gabriel Béres parochus Jablonoviensis. Ter. promulgati. (Házasultak ak., Torna)

menyasszony lábszárközépig érő, fehér, csípőben hosszított szabású ruhába öltözött, fejét fehér koszorú és az arra feltűzött hosszú fátyol ékesítette. Lábán fehér harisnya és sötét cipő látható. Kezében a csokor mellett rózsafüzért tart. A vőlegényen sötét színű pricsces (felül bő szárú, térd alatt összeszűkülő, csizmába húzható) nadrág és hozzá való zakó van, fehér inggel, gondosan megkötött fehér nyakkendővel, a zakója felső zsebéből díszzsebkendő kandikál kifelé, hajtókéjén bokréta látható, lábán kemény szárú bőrcizmát visel. Az ifjú pár bal kezének gyűrűsujján vékony, arany karikagyűrű díszel. A felvétel a csűr előtt készült, háttérként a csúrajtóra rögzített ágytakaró szolgált.

Ugyanitt készült egy másik fiatal párról is egy felvétel, melyen a szomszédos Tornaújfaluból Bubenko Irén és Priám Bartók József (a vőlegény anyai ági unokatestvére) látható (2. kép). A lány a menyasszonyéhoz hasonló szabású ruhát visel, de ennek anyaga nem tiszta fehér, hanem fehér alapon apró, színes virágmin-tákkal díszített.

A következő felvételen az ifjú pár mellett a násznép egy része, a legközelebbi rokonság is felsorakozott (3.

2. kép. Jegyespár: Bubenko Irén és Priám Bartók József. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

Fig. 2. Engaged couple, Irén Bubenko and József Priám Bartók. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

kép). A menyasszony mellett, a képen balra az előzőekben leírt, egyforma, világos alapon aprómintás ruhában a menyasszony két húga, M. Béres Anna, mögötte vőlegénye, Rohály János²² és M. Béres Ilona (később Radótziné) állnak. Tőlük balra a vőlegény húga és családja: Haraszi Anna, mögötte férje, Viszlay Endre, aki egyben a tanú is volt, valamint gyermekük, az 1936-ban született Viszlay Ágoston. A vőlegény oldalán unokatestvére, az előbb említett Priám Bartók József és annak menyasszonya, Bubenko Irén. Valaki kikukucskál a vállak fölött, de az ő kilétét nem sikerült megfejtetni. Elöl áll Tóthné Baricska Mária Hidvégardóból, a menyasszony unokatestvére (itt is a két anya volt testvér). Mellette áll Noga Erzsébet, az idősebb Haraszi fiú, József feleségének, Noga Annának a testvére. Mögöttük áll Csurilla József Hidvégardóból. A kis duci lányka a szélen Kalász Kató szintén Hidvégardóból, aki később Spisákné lett, mögötte talán az anyja áll. Jobboldalt, a kép legszélén van még egy fiúgyerek is, őt sem sikerült beazonosítani. Lehetséges, hogy azonos azzal a fiúval, akit több visszaemlékező is egyszerűen csak úgy nevezett, „az Ádám gyerek”. (De még ez a keresztnév sem biztos, egyesek szerint talán Gézának hívták, de volt, aki Józsefként emlékezett rá.) Róla egy külön kép is készült, melyen mellére tűzött zsebkendővel, sapkáján bokrétaival látható (4. kép).

Készült egy felvétel a középső Haraszi fiúról, Jánosról is, amint egy thonet széken ül az udvaron a terített asztalnál, ünnepi viseletben, csizmában, cigarettával a kezében. A mellette álló alak félig sem látszik a képen, így nem beazonosítható (5. kép).

Az udvaron táncoló násznépet ábrázolja a következő felvétel (6. kép). Ezen jól kivehető, hogy cigány muzsikások húzzák a talpalávalót, s a vendégsereg párokba szerveződve ropja a táncot. A férfiak többségén kalap, néhány fiatalemberen siltes sapka van. A lányok és fiatalasszonyok hajadonfőtt láthatók, az asszonyok egy része kendőt visel a fején. Néhány táncoló asszonyon, lányon jól kivehető a 30-as években divatos fekete kötényruha, amit fehér blúzzal, alsószoknyával viseltek.

22 Nekik 1939. november 20-án volt az esküvőjük. (Házasultak ak. IV, Hidvégardó)

3. kép. Az ifjú pár és a násznép egy része, közöttük a nyoszolyókendővel ékesített nyoszolyóasszonyok.
Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

*Fig. 3. The young couple and some wedding guests, including the bridesmaids adorned with the kerchief.
Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)*

4. kép. „Az Ádám gyerek” (Géza vagy József?), mellére tűzött zsebkendővel, sapkáján bokrétával. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

Fig. 4. The child named 'Adam' (Géza or József?) with a handkerchief pinned to his chest, and a bouquet pinned to his cap. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

5. kép. Haraszti János, a vőlegény bátyja, aki 1943-ban a Don-kanyarban vesztette életét. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

Fig. 5. János Haraszti, the brother of the groom, who lost his life in 1943 at the Don River in the 2nd World War. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

6. kép. Az udvaron táncoló násznép. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)
 Fig. 6. Wedding guests dancing in the courtyard. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

7. kép. Haraszti Imre (1932–1995). Veres József felvétele
 (HOM Gynsz. 15/2012)
 Fig. 7. Imre Haraszti (1932–1995). Photo by József Veres (HOM
 Gynsz. 15/2012)

8. kép. Haraszti Mariska (*1937). Veres József felvétele
 (HOM Gynsz. 15/2012)
 Fig. 8. Mariska Haraszti (*1937). Photo by József Veres (HOM
 Gynsz. 15/2012)

A felvételeket készítő Veres József nem csupán a lakodalomkor, de egyéb alkalmakon is készített fotókat a családtagokról. Ezek többsége szintén megrendelésre készült, beállított kép, de találunk olyan felvételt is, mely életképként készült, spontán fotó, melyen véletlenül ők is szerepelnek. Leggyakrabban a gyerekeket fotóztatták, ezért található a felvételek között egy kép a néhány éves Haraszti Imréről (1932–1995) és testvéréről, Haraszti Mariskáról (*1937) (7. és 8. kép). Egy másikon is Imre látható az éppen náluk vendégeskedő unokatestvérével, L. Köteles Máriával (*1930) (9. kép).

9. kép. Haraszti Imre (1932–1995) és L. Köteles Mária (*1930).
Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)
Fig. 9. Imre Haraszti (1932–1995) and Mária L. Köteles (*1930).
Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

A menyasszony családjáról is készültek felvételek, melyek közül az egyik M. Béres Anna van (10. kép). A másik egy csoportkép a családról, melyen az apa, Morgen Béres János, az anya, a Hidvérgardóból származó Csurilla Mária és mindhárom lányuk, Mária (később Harasztiné), Ilona (a legfiatalabb, később Radóztiné) és Anna (középső, később Rohályné) látható (11. kép). Érdeemes megfigyelni a fotózkodás kellékeit. A felvétel jelen esetben is az udvaron készült, jól látható a ház melletti szőlőlugas, amire hevenyészett háttérként egy ágytakarót erősítettek. Az egész család ünneplőbe öltözött, a thonet széken ülő szülők ünnepi viseletben, az apa ennek elengedhetetlen darabját, a kalapot – talán a fotós kérésére, hogy ne árnyékoljon – az ölébe rakta. Az anya és a lányok kezükben imakönyvet és olvasót tartanak, az anya kezében jól láthatóan, borítójával szembe fordítva egy díszes, amerikai imakönyv látható.

10. kép. M. Béres Anna. Veres József felvétele
(HOM Gynsz. 15/2012)
Fig. 10. Anna M. Béres. Photo by József Veres
(HOM Gynsz. 15/2012)

Nem véletlenül, hiszen a családi emlékezet szerint M. Béres János is megjárta Amerikát, hasonlóan, mint későbbi násza, Haraszti József, s mint oly sokan a faluból. S szintén a családi emlékezet szerint ő is állított egy keresztet 1906-ban annak emlékére, hogy szerencsésen hazért. Ez az öntöttvas kereszt a községi temető keleti, katolikus részének közepén áll, nyugati irányba, a falu felé fordulva. A falu temetője eredetileg a falu központjában, a templomkertben, a mai római katolikus templom körül volt. Ám a vallásegység megszűnését követően a reformátusok új temetőt nyitottak a falu szélén, a katolikusok viszont továbbra is templomuk köré temetkeztek, egészen a megrokkant templom lebontásáig. Erre 1833-ban került sor, s a ma is álló katolikus templomot 1836-ban szentelték fel, tehát ekkoriban jelölhették ki a már működő református temető mellett az új katolikus temető helyét, s ekkor állíthatták az új katolikus temető közepére a szokásos temetői nagykeresztet is. Ez akkor tölgyfából készült, ám a fát az idő foga megette, ezért helyére het-

11. kép. Az Amerikát megjárt Morgen Béres János és családja. Veres József felvétele (HOM Gynsz. 15/2012)

Fig. 11. János Morgen Béres (who emigrated to the US and later returned) and his family. Photo by József Veres (HOM Gynsz. 15/2012)

ven év elteltével, 1906-ban felállították az időtálló, ma is meglévő vaskeresztet (BODNÁR 2011, 31). A 100 cm magas kőtalapzaton álló 200 cm magas, feketére festett öntöttvas kereszt talapzatán ez olvasható: „*ISTEN / DICSŐSÉGÉRE / 1906*”. Ebből a feliratból ugyan nem derül ki, hogy ki állította és mi volt a motiváció, viszont a családi emlékezet megőrizte azt (BODNÁR 2019, 64–65): „*Morgen nagyapa állíttatta, azért, mert Amerikában volt.*”²³ Ám megvizsgálva az anyakönyveket és az amerikai utaslistákat felvetődik a kérdés, hogy az említett M. Béres János, vagy inkább az apja volt-e a keresztállító? Ugyanis az itt emlegetett M. Béres János 1887-ben született, és 1914-ben kötött házasságot Csurilla Máriával,²⁴ tehát 1906-ban még túl fiatalnak tűnik egy ilyen cselekedethez. Feltehetőleg a szintén János nevet viselő apa is megjárta Amerikát, ugyanis a családi ragadványnevet (Morgen), ami az amerikás lét emlékét őrzi, az anyakönyvi bejegyzések

szerint már az apa is viselte. Lehetséges tehát, hogy ő, és nem az ekkor még csak 19 éves fia állíttatta a keresztet 1906-ban.

A Bódvavendégiből a múzeumba bekerült fotókkal kapcsolatosan érdemes megemlíteni, hogy azok többsége az 1930-as években készült. A beazonosítások alkalmával többször találkoztam olyan esettel, amikor a fotón szereplő személyekre visszaemlékezve elmondták, hogy a néhány évvel később kitörő második világháború áldozata lett az illető. Jelen felvételek között is találunk ilyeneket. Az egyik a vőlegény közepső bátyja, Haraszi János (5. kép), aki 1943-ban a Don-kanyarban vesztette életét. Testvérei és szülei, de különösen az édesanyja életük végéig siratták. A másik Rohály János, aki az esküvői csoportként látható, mint a menyasszony testvérének, M. Béres Annának a vőlegénye. Ő is a háború áldozata lett. Megható volt tapasztalni, amikor a fotók beazonosításakor menyé, Rohály Jánosné Dunajszky Mária felfedezte apósát, akivel személyesen sosem találkozhatott.

23 Adatközlő: Köteles Jánosné Haraszi Magdolna, *1939, lakhely Torna (Turňa nad Bodvou, ma Szlovákia)

24 1914. január 26: M. Béres János (M. Béres János földműves és Stromp Borbála fia), Bódvavendégi, r. k., nőtlen, *1887. március 23. + Csurilla Mária (Csurilla Ferenc r. k. földműves és Vanyo Mária gk. leánya), Hidvégárdó, r. k. 17 éves hajadon. Házasultak ak., Hidvégárdó

HÁZASODÁSI SZOKÁSOK BÓDVAVENDÉGI BÉN

Az alábbi rövid leírásban nem célok az esküvői szokások teljeskörű bemutatása, annak csupán néhány elemére térek ki. Elsősorban azokra, melyekre jelen munka során az anyakönyveket kutatva és a fotókat szemlélve figyeltem fel.

Bódvavendégi település a történeti Torna, később Abaúj-Torna vármegyében, az egykori megyeszékhely, Torna szomszédságában fekszik, napjainkban Szlovákiában, a Kassa-vidéki járásban található. Lakosainak száma a 2017-ben 195 fő,²⁵ de a 19–20. század fordulóján ennek kb. a kétszerese volt (BODNÁR 2002, 102). A lakosság többsége magyar, de az utóbbi években megsaporodott a távolabbi városokból (pl. Kassa) érkezők megtelepedése, ily módon egyre nagyobb mértékű a szlovákok számaránya. Felekezeti megoszlásukat tekintve reformátusok és római katolikusok, mindkét felekezeti templom van a faluban. A római katolikus egyház a Trianont megelőző időszakban a szomszédos Hidvérgárdó filiája volt. A trianoni békediktátumot követően még egy ideig továbbra is ott folyt az anyakönyvezés, de 1930. június 1-től 1939. január 1-ig Tornához csatolták és ott anyakönyvezték őket. A Felvidék 1938-as visszacsatolását követően tehát ismét Hidvérgárdóhoz került, de nem sokáig tartozott oda, mert a 2. világháborút követően visszaállították a trianoni határokat, Bódvavendégi pedig Tornaujfalu filiája lett. Mindezekből kifolyólag Hidvérgárdó, Torna és Tornaujfalu anyakönyveit kell átnéznie annak, aki a bódvavendégi római katolikusok anyakönyvi bejegyzésekre kíváncsi.

Általánosságban elmondható, hogy a párválasztásban nem a szerelem, hanem a család felekezeti hovatartozása és vagyoni helyzete volt az elsődleges. A Haraszi család leszármazási tábláját vizsgálva is szembeötlő az egyes családnevek (Grajzinger, Matesz, Rencsicsovski, Toho...) rendszeres ismétlődése. Nyilván nem volt ez egyedül, a többi család is igyekezett a környéken anyagi viszonyainak és felekezeti hovatartozásának megfelelő kondíciójú, hasonló értékrenddel bíró családokkal házasodni; amint a mondás is utal rá: „Suba a subához, guba a gubához”. Az effajta mentalitás és házaságkötési szokás közismert az arisztokrata családok esetében, ám egyáltalán nem köztudott, hogy a jobbágy- és parasztcsaládok esetében is ennyire meghatározó volt. Ennek az a magyarázata, hogy parasztcsaládoknál nem volt szokás a családfa rögzítése,

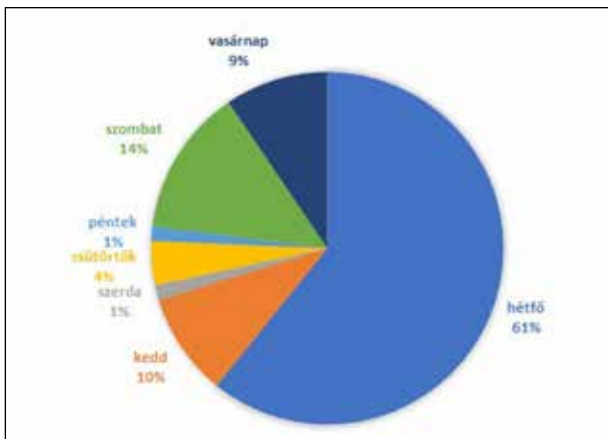
írásos megörökítése, az emlékezet pedig 3–4 generációnál nem terjed messzebbre. Viszont a mellékletben található családfa készítésekor tapasztaltuk, hogy számos rokonházasság köttetett: olykor egészen közeli rokonok is házasságra léptek, pl. az 1897-ben házasságot kötött Haraszi János és Haraszi Anna esetében elsőfokú unokatestvérekről van szó. A polgári anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki, hogy kértek, vagy kaptak volna felmentést, a megjegyzés rovat üresen maradt, át van húzva.²⁶ A családi emlékezet megőrizte, hogy a család ismerte ezt a problémát, s ennek veszélyeivel is tisztában volt valamilyen szinten, sőt tapasztalata is volt e téren, mert született ebből kifolyólag beteg utód. Ennek tudható be, hogy a családi emlékezet szerint Haraszi Józsefné Burinda Mária nagyon ellene volt a rokonházasságnak.

A vizsgált időszakban, az 1894–1944 közötti években a férfiak általában huszonevesen kötöttek házasságot, a legtöbb húsas éveik derekán. Csak elvétve fordult elő, hogy a vőlegény 20 éves, vagy ennél is fiatalabb korában adta volna nősülésre a fejét. Viszont a 30-on túli életkor is nagyon ritka volt, legalábbis az először házasulók esetében. Kivételt jelentettek az özvegyek és néhány cigány házasság, ez utóbbiaknál viszont a megjegyzés rovatba nem mulasztották el bejegyezni, hogy már több éve törvénytelen házasságban élnek. Ez egyúttal arra is utal, hogy egyházi áldás nélkül nem volt szokás az együttélés, még a polgári anyakönyvezés bevezetését követően, tehát 1894 után sem. A férfiak általában maguknál jóval – 5–6, de akár 9–10 évvel is fiatalabb – menyecskét választottak. A legtöbb lány 16–24 éves kora között ment férjhez, zömében 18–21 évesen. Húsas éveik végén vagy harmincas éveikben általában csak az özvegyasszonyok, esetleg a megesett lányok, leányanyák mentek férjhez.

A házaságkötés napja az esetek túlnyomó többségében, 61 %-ban a hétfő volt (12. kép). Kedvelték még a szombatot, vasárnapot és a keddet is, ám a hét közbelső napjain csak elvétve került sor házaságkötésre, illetve az egyházi szertartásra és az azt követő lakodalomra. A polgári szertartás kevésbé ünnepélyes körülmények között, leginkább csak az ifjú pár és a két tanú jelenlétében zajlott, az egyházi szertartást megelőzően, attól eltérő napon.

25 Bódvavendégi – Wikipédia

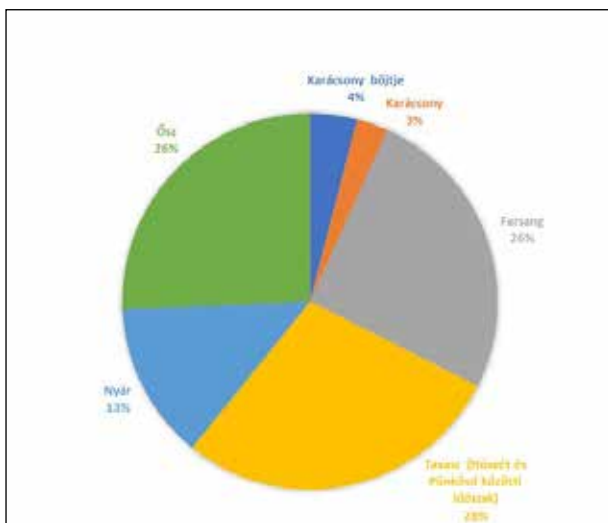
26 1897. febr. 13: a szögligeti Haraszi János (Haraszi János és Eperjesi Mária fia) feleségül vette elsőfokú unokatestvérét, a szintén Szögligeten élő Haraszi Annát (Haraszi József és Toho Mária lányát). Family Search, Szín, polgári, házassági ak. 1895–1904. febr. Image 596–597 of 781.

12. kép. Házasságkötések napja Bódvavendégiben 1894–1944 között. (A szerző ábrája.)

Fig. 12. The day of marriages in Bódvavendég between 1894–1944. (Figure by the author.)

A paraszti társadalomban a házasságkötésekre hagyományosan a farsangi időszakban, vagyis Vízkereszt (január 6.) és a húsvéti böjti időszak kezdetét jelző Húshagyókedd közötti napok valamelyikén került sor. Vagy ha nem farsangkor, akkor a karácsony böjtjét megelőző késő őszi hónapokban. Így volt ez Bódvavendégi esetében is, ám a 20. század elején egyre több házasságot kötöttek a húsvétot követő, húsvét és pünkösd közötti tavaszi időszakban is. Az általunk vizsgált időszakot tekintve a legtöbb házasság már tavasszal kötött, április, május és június hónapokban. Szinte ugyanennyi esik a farsangi és a késő őszi időszakra. Lényegesen kevesebb a nyári időszakban kötött házasság. A húsvétot megelőző nagyböjti idő-

13. kép. Házasságkötések naptári megoszlása Bódvavendégiben 1894–1944 között. (A szerző ábrája.)

Fig. 13. Distribution of marriages by calendar date in Bódvavendég between 1894–1944. (Figure by the author.)

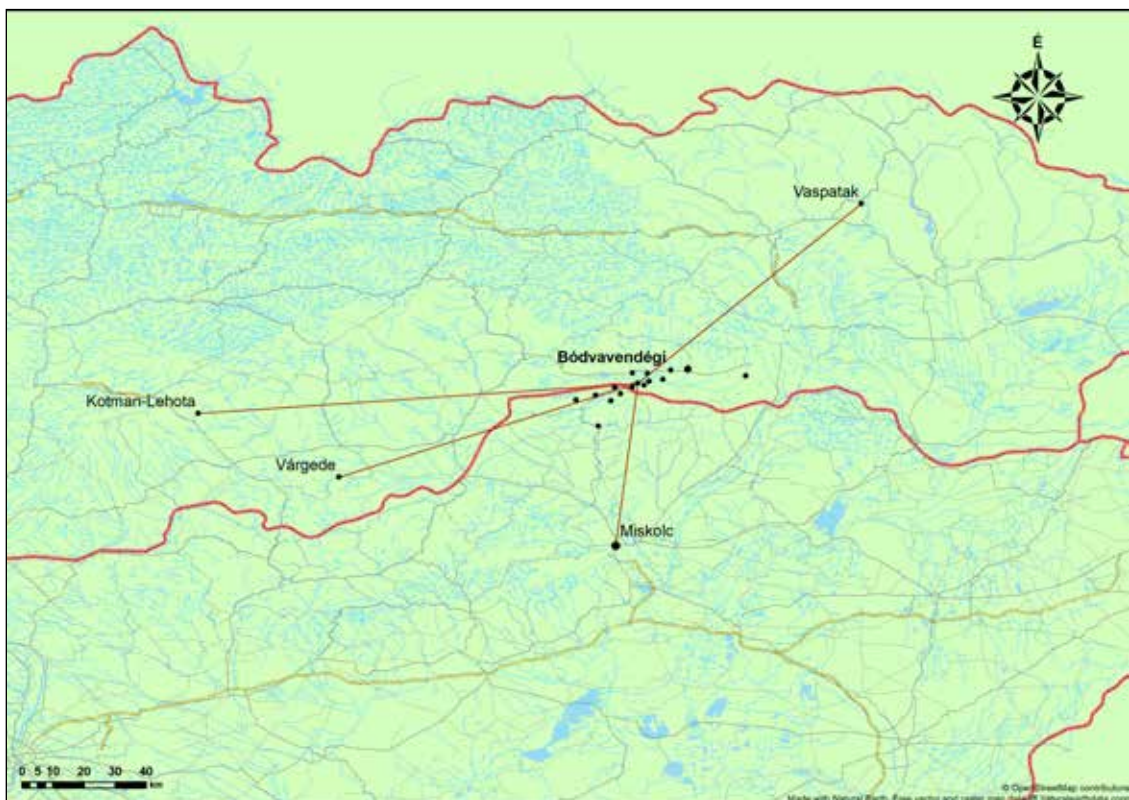
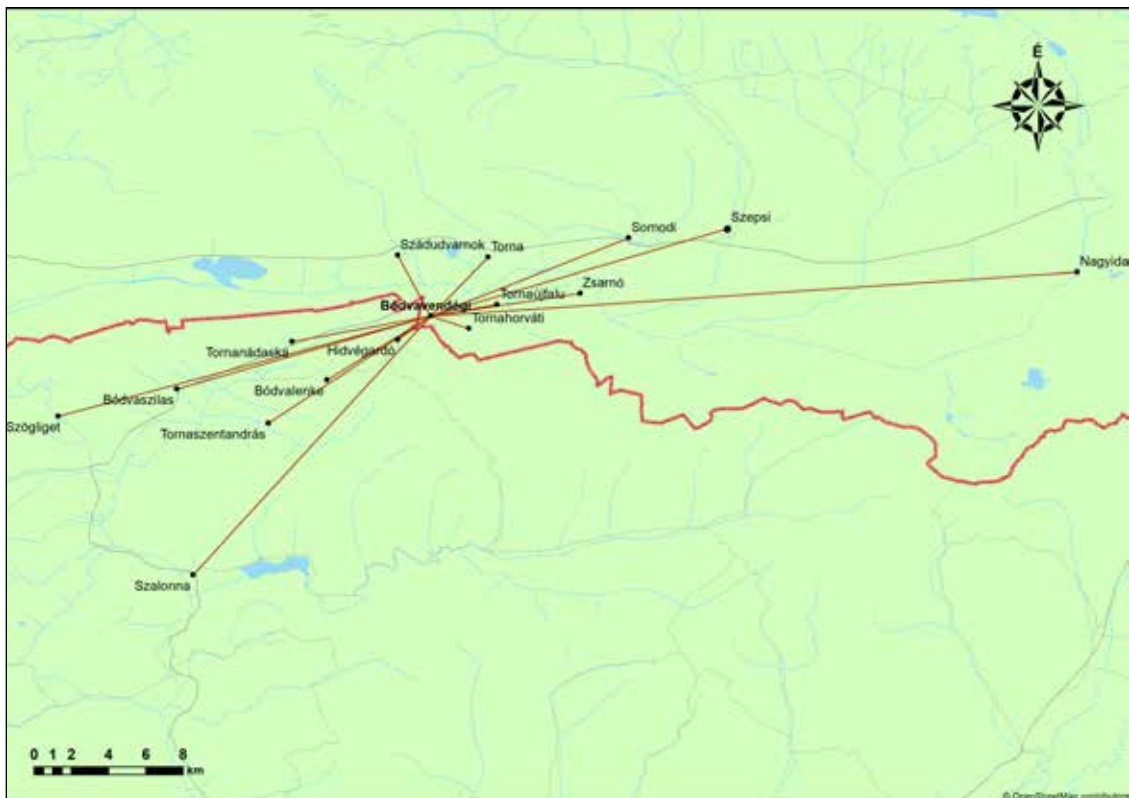
szakban egyetlen házasságkötésre sem került sor, és elenyészően csekély a karácsonyi időszakban (karácsony böjtjében és az azt követő ünnepi napokon) kötött házasságok száma is (13. kép).

Ha a hónapokat szemléljük, a legtöbb házasságkötésre januárban került sor, de március kivételével minden egyéb hónapban kötöttek házasságot. Igaz, júliusban csak elvétve (egyetlen alkalommal, egy juhász és egy zsellérlány esküvőjére került sor), s a többi nyári hónapban is ritkán.

A párválasztás szempontjából földrajzi tekintetben egy szűk, jól körülhatárolható terület jött számításba, ettől csak ritkán tapasztalunk eltérést, pl. távolabbról odaérkező vasúti alkalmazottak, határőrök esetében. A bódvavendégi katolikusok legintenzívebb kapcsolatot a szomszédos Hidvégardóval ápoltak. Ez érthető, hiszen a település katolikus egyháza évszázadokon át filiája volt Hidvégardónak. Hidvégardó után Szádadvarnok, továbbá Komjáti, Bódvaszilas, Tornaújfalu, valamint Somodi, Szögliget és Torna településekkel álltak szorosabb kapcsolatban, a többi települést illetően csak 1-1 házasságkötésre került sor (14. kép).

A két háború közötti időszakban a menyasszonyi viselet már részben polgáriasult: gyakran nem különálló szoknyát és blúzt, hanem egybeszabott ruhát viseltek, de még megőrizték a több alszoknyás, széles viseletet. A szoknya vagy a ruha deréktől, vagy hosszított szabás esetén csípőtől lefelé pliszírozott volt, a hossza lábszárközépig ért. Lábakon fehér harisnyát és fekete félcipőt viseltek, fejükre fehér fátyolkoszorút tettek, ami az ártatlanságot szimbolizálta, s amit gyakran egy szekrénykébe téve, esetleg az esküvői képpel és további családi képekkel is kiegészítve akár életük végéig is megőriztek. Ebben az időszakban már elterjedt az arany (vagy kevésbé tehetősek esetén más fémből készült) jegygyűrű, az összetartozás szimbóluma. A völegény priccse nadrágot és csizmát viselt.

Az ifjú párról és a násznép egy részéről készült csoportképen jól látható, hogy a fiatalasszonyok derekára szövött, lakodalmi nyoszolyókendőt kötöttek (a kislány bizonyára csak biztatásul kapta meg e jelképet). A néprajzi szakirodalomból tudjuk, hogy a nyoszolyóasszonyok a házasságkötés szokáskörének fő női tisztviselői. Feladataik közé tartozott a menyasszonyfektetésnél, a kontyolás elvégzése (MNL 4, 70–71). Mint látjuk, a nyoszolyóasszonyok a legközelebbi rokonság köréből kikerülő fiatalasszonyok voltak, jelen esetben a völegény húga, Viszlay Endréné Haraszi Anna, sógornőjének a húga, Noga Erzsébet és unokatestvére, Tóthné Baricska Mária.

14. kép. Párvasztási körzet Bódvavendégiben 1894–1944 között. a: közeli (zömében Bódva-völgyi) települések; b: elvétve (vasutasok, határőrök esetében) távoli települések. (Készítette Fábíán Péter Áron)
 Fig. 14. The range of the Bódvavendégi marriages between 1894–1944. a: the nearby (mostly Bódva Valley) settlements; b: rarely (typical of railwaymen, border guards) remote settlements (Figure by Péter Áron Fábíán)

A házasságkötést követően általában rövid időn, egy-két éven belül, de olykor akár még ennél is korábban megérkezett a gyermekáldás. Magas volt a születések száma, de viszonylag magas volt a gyermekhalandóság is, talán nem is volt olyan család, amelyik ne temetett volna el egy-két csecsemőt vagy gyermeket. Születésszabályozásra utaló jelek a második világháborúig vidékünkön csak elvétve tapasztalhatók. Tiltotta ezt maga a katolikus egyház és a vallási meggyőződés is, hiszen a gyermek Isten ajándéka. Ennek ellenére olykor azért már a két háború közötti időszakban, sőt, a 19–20. század fordulóján is előfordult, hogy tudatosan kevesebb (1, 2, esetleg 3) gyereket vállaltak abból a megfontolásból, hogy azokat megfelelő anyagi kondíciókkal tudják elindítani az életben. Ám nem ez a szemlélet volt az általános.

Összegzőként elmondható, hogy a bódvavendégi üvegnegatívoknak egy újabb kis egységét sikerült részletesen feldolgozni, ennek kapcsán került sor a Szentjakabról Szögligeten keresztül Bódvavendégibe származott Haraszti család bemutatására. Sikerült elkészíteni a Haraszti család leszármazási tábláját (lásd a kihajtható mellékletben), és felvázolni egy rövid családtörténetet. Az anyakönyvi kutatások kapcsán rámutattunk a – minden bizonnyal nem egyedi, nemcsak e családra érvényes – házassági stratégiára. A fennmaradt fotók pedig megőrizték a kor esküvői öltözködését és néhány, napjainkra már elfeledett szokásleletet (nyoszolyóasszonyok, nyoszolyókendő).

RÖVIDÍTÉSEK

ak. – anyakönyv
gk. – görögkatolikus
HOM Gynsz. – Herman Ottó Múzeum, Gyarapodási napló szám
ref. – református
r. k. – római katolikus
vm. – vármegye

FORRÁSOK

Amerikai kivándorlók utaslistája: <https://www.libertyellisfoundation.org>
Bódvavendégi – Wikipédia
https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%B3dvavend%C3%A9gi#cite_ref-d4c5578386966df3cec243b2f6bb6daf393cd858_1-0 (2019.07.19)

Family Search – Anyakönyvek: <https://www.familysearch.org/search/catalog>

- Hidvégdó, r.k. Kereszteltek, házasultak, halottak 1725–1895: film # 004665518
- Szendrő, római katolikus: film # 004659854
- (Torna)Szentjakab, református: film # 004703418
- (Torna)Szentjakab, római katolikus: film # 004665900
- Szín, polgári ak., házasultak 1895–1904. febr.: film # 004531472
- Szögliget, római katolikus: film # 00466589
- Viszló, görögkatolikus: film # 007993393

Hidvégdói Római Katolikus Plébánia Egyházi Irattára

- IV. Kereszteltek anyakönyve 1894–1932.
- IV. Házasultak anyakönyve 1894-től

MNL OL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

1715. évi országos összeírás, MNL OL N 78

- Bódvavendégi: MNL OL N 78-9, Torna vm. járás: Felső, Vendégi https://adatbazisonline.hu/adatbazis/az-1715_-evi-orszag-osz-seiras/adatlap/1561
- Tornaszentjakab: MNL OL N 78-3, Borsod vm. járás: Szendrő, Szent Jakab https://adatbazisonline.hu/adatbazis/az-1715_-evi-orszag-osz-seiras/adatlap/437

1720. évi országos összeírás, MNL OL N 79

- Tornaszentjakab: MNL OL N 79-3, Borsod vm. járás: Szendrő, Szent Jakab https://adatbazisonline.hu/adatbazis/az-1720_-evi-orszag-osz-seiras/adatlap/1996

Tornai Római Katolikus Plébánia Egyházi Irattára

- Házasultak anyakönyve 1930-as évek

IRODALOM

B.-A.-Z. MEGYE...

1983 *Borsod-Abaúj-Zemplén megye történeti helység-névtára 1870–1983*. Szerk.: HÖGYE István–SERESNÉ SZEGŐFI Anna–TÓTH Péter. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 16–18. Miskolc.

BÁLINT Sándor

1977 *Ünnepi kalendárium I–II*. Szent István Társulat, Budapest.

- BÉRES Gyula
2007 A hidvérgardói léleképítő – Mester Károly élete és munkássága. *Új Hegyvidék*, 2007/1–2. 149–158.
- BODNÁR Mónika
2002 *Etnikai és felekezeti viszonyok a Felső-Bódva völgyében a 20. században*. Fórum Társadalomtudományi Intézet Etnológiai Központ, Liliium Aurum Könyvkiadó, Komárom–Dunaszerdahely.
- 2011 „Isten nagyobb dicsőségére...” 3. Szakrális kisemlékek Bódvavendégiben. *Gömörország – Az északi magyar peremvidék fóruma*, 2011/4. 24–36.
- 2014 Üvegnegatívok Bódvavendégiből. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, LIII. 311–323.
- 2015 Béres Gábor szépirodalmi és történetírói tevékenysége. *Gömörország – az északi magyar peremvidék fóruma*, 2015/3. 2–4.
- 2017 Üvegnegatívok Bódvavendégiből 2. Péchy Gáspárné Bartóky Mária élete és munkássága. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, LVI. 187–199.
- 2019 „Amerikás” szakrális kisemlékek a történeti Torna vármegyében. In TAMÁS Edit–KÓKAI Sándor (szerk.): *Kárpát-Pannon térség: tájak, népek tevékenységei. Tanulmányok Frisnyák Sándor professzor 85. születésnapjára*. Sárospataki konferenciasorozat I. Nyíregyháza–Sárospatak. 57–76.
- BOROVSKY Samu
1909 *Borsod vármegye története a legrégebb időktől a jelenkorig* I. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- DÉNES György
1983 *A Bódvaszilasi-medence 700 éves története*. Borsodi Kismonográfiák 16. Herman Ottó Múzeum, Miskolc.
- ÉRT.
1854 *A Szent Ferenc rendű gyöngyösi algymnasium értesítője 1853/4-dik tanévre*. Pest.
- HANGAY Zoltán
2011 *Rákóczi Zsigmond kora társadalmában*. Kandidátusi értekezés. Fapadoskönyv.hu, Budapest.
- JUHÁSZ Attila
2002 *A tornai plébánia története*. Pont Kiadó, Kassa.
- KOVÁCS Béla
2003 *Az egri egyházmegye plébániái és filiái a XVI–II. század második felében a Pfarr-Topographie alapján*. Az egri egyházmegye történetének forrásai 8. Érseki Gyűjteményi Központ – Heves Megyei Levéltár, Eger.
- MNL
1977–1982 *Magyar Néprajzi Lexikon* 1–5. Főszerk.: ORTUTAY Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- NAGY Iván
1860 *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. VI. és VII. kötet. Ráth Mór kiadása, Pest. [Reprint: Helikon kiadó, Budapest, 1987.]
- PESTY Frigyes
1988 *Borsod vármegye leírása 1864-ben*. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta TÓTH Péter. Documentatio Borsodiensis V. Herman Ottó Múzeum – II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár – Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc.
- SÁRKÖZY Sebestyén
2006 *A történeti Torna megye településtopográfiája a kezdetektől a 18. század elejéig*. Galyasági Településszövetség, Perkupa–Miskolc.
- SOÓS Imre
1985 *Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése*. Szent István Társulat, Budapest.
- SZABÓ András
1987 Mágocsy Gáspár és András udvara. In R. VÁRKONYI Ágnes szerk.: *Magyar reneszánsz udvari kultúra*. Gondolat, Budapest.
- TOMISA Ilona (szerk.)
2002 *Katolikus egyház-látogatási jegyzőkönyvek, 16–17. század*. Osiris, Budapest.
- TÓTH Péter
1997 Borsod vármegye története 1711 után (forrásközlés). *Levéltári Évkönyv* 8. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár kiadványa, Miskolc 9–58.
- UDVARI István (szerk.)
1990 *A munkácsi görögkatolikus püspökség lelkészszékeinek 1806. évi összeírása*. Vasvári Pál Társaság Füzetek 3. Vasvári Pál Társaság, Nyíregyháza.
- VÁLYI András
1799 *Magyar országnak leírása* III. Buda. [Reprint: Méry Ratio, Somorja, 2003.]
- ZOVÁNYI Jenő
1977 *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. (3. javított és bővített kiadás.) Szerk.: LA DÁNYI Sándor. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest.

**GLASS NEGATIVES FROM BÓDVAVENDÉGI, PART 3.
A WEDDING OF A PEASANT FAMILY**

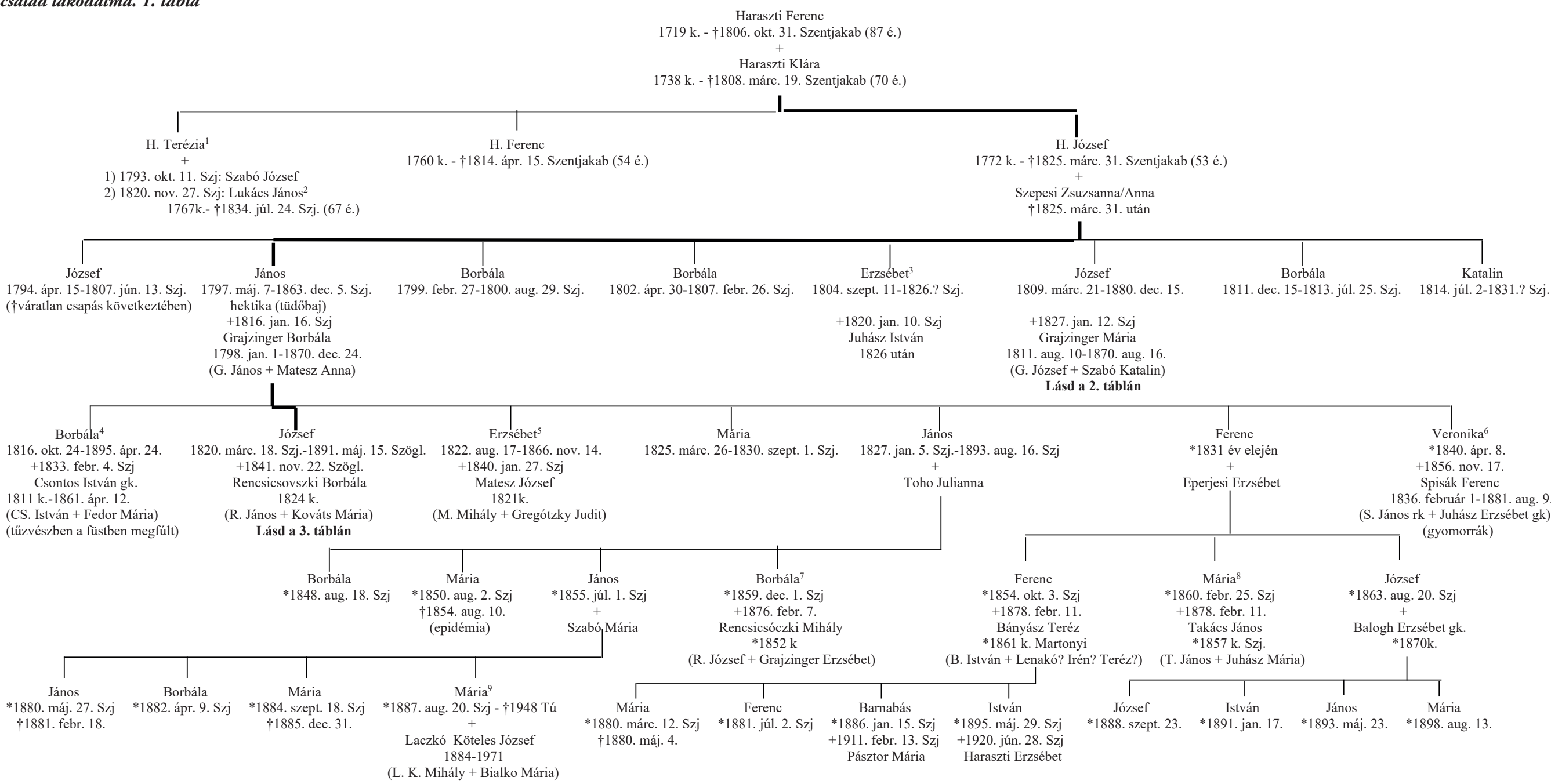
Keywords: Haraszti family, family history, Tornaszentjakab, photo, 1930s, wedding customs, bridesmaid's kerchief

The author have already written two papers on the glass-negative collection of about 460 pieces, which was an acquisition of the Herman Ottó Museum in 2012–2013. The first paper (BODNÁR 2014) informed about the circumstances of the acquisition, published the story of the photographer József Veres, who was born in Bódvavendégi (now Hostóvce, Slovakia), and assessed a classification of the recordings from the 1930–40s. The second paper (BODNÁR 2017) presented the life and work of Mária Bartóky (1867–1944), a writer and editor of, whose person was noticed during the identification of the photos. While elaborating the glass negatives, a branch of recordings was identified as documentation of a traditional peasant wedding ceremony. The marriage of two young people from Bódvavendégi, István Haraszti (1911–1995) and Mária M. Béres (1918–2006), and also the guests, the gypsy music band, the dancing party was captured by the photographer. The present paper aims to show the history of the indicated family, the marriage and wedding customs of the age in connection with this series of photographs taken at a peasant wedding. [translated by Péter Módis]

Mónika Bodnár

Bodnár Mónika: Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztszalád lakodalma. 1. tábla

A HARASZTI CSALÁD LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁJA

¹ Haraszi Terézia és Szabó József gyermekei: Sz. József *1794. júl. 16; Sz. Borbála *1796. dec. 30.

² Lukács János első felesége Bodnár Katalin (†1820. szept. 46 éves *1774 k.) volt, gyermekei: L. Borbála 1791. szept. 29; L. János 1794. jan. 5; L. István 1797. febr. 3 – 1817. jún. 19; L. András 1799. márc. 24 – 1801. máj. 14; L. Mihály 1806. dec. 8 – 1806. dec. 25.

³ Haraszi Erzsébet és Juhász István gyermekei: J. Borbála *1823. szept. 19.

⁴ Haraszi Erzsébet és Csontos István gyermekei: Cs. István 1838. okt. 31. Szj-1908. febr. 3, + Irocki Borbála; Cs. Ferenc 1842. aug. 22;

⁵ Haraszi Erzsébet és Matesz József (1861-ben kurátor és földműves) gyermekei: M. Mária *1841. dec. 24, +1861. jún. 30: Pásztor Ferenc (P. György + Fecske Anna); M. Erzsébet *1845. jan. 8.; M. Borbála *1847. márc. 21.; M. György *1850. ápr. 6.; M. János *1852. aug. 6. Szj.; +1876. febr. 14: Bányász Julianna *1859k. Martonyi (B. András + Drótos Anna); M. Veronika *1857. jún. 6. Szj.; +1876. febr. 14: Kovács András *1850k. Martonyi (K. János + Triesco Erzsébet), 2+Rémias János özvegy, *1846 k. Galvács (R. András + Kolyvek Borbála); M. Julianna 1861. jan. 10-1863. márc. 2. Szj;

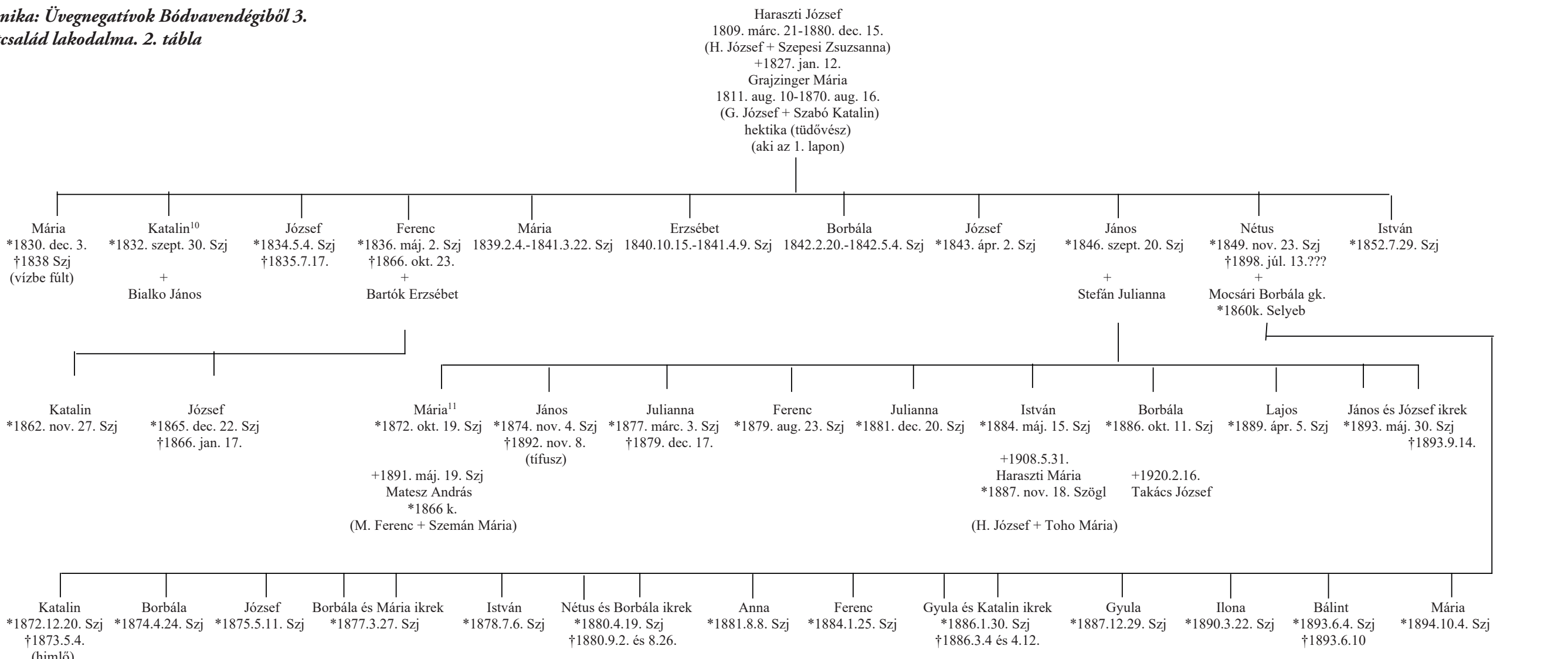
⁶ Haraszi Veronika és Spisák Ferenc gyermekei: S. Mária *1858. ápr. 24, + 1877. jan: Dienes István *1854k. Szögliget (D. István + Grezzmajer Eszter); S. Erzsébet *1860. szept. 24, + 1878. máj. 27: Makranzi János *1852k. Szj (M. János + Gregóczi Erzsébet); S. János *1863. ápr. 22; S. Margit *1866. jún. 8, +1883. nov. 5: Rémias József *1859k. Szentandrács (R. Márton + Turesik Erzsébet); S. Borbála *1869. ápr. 12, + 1884. nov. 3: Spisák Mihály gk. *1860k. Debréte (S. Mihály + Tóbis Ilona); S. Anna *1871. nov. 30. +1888. jún. 4: Burinda György *1866k. Szj (B. János + Ésik Mária), gyermekei: B. István *1893. aug. 9. Szj, B. Borbála *1894. aug. 10. Szj; S. Katalin *1875. márc. 26, + 1892. júl. 4: Eperjesi József *1869 k. Debréte (E. András + Spisák Mária).

⁷ Haraszi Borbála és Rencsisóczki / Rencsisovszki Mihály gyermekei: R. Magdolna *1877. jún. 22. Szögl.; R. Sámuel *1880. jan. 15. Szögl., †1915. jún. 25: Hósi halált halt Bukovinában; R. Julianna *1883. ápr. 2., †1951. okt. 20. Szögl., +1900. máj. 8: Haraszi Ferenc *1873. okt. 6. Szögl. (H. József + Toho Mária); R. Borbála *1886. jún. 20 Szögl., +1904. febr. 4: Haraszi Sámuel *1884. jan. 30. Szögl. (H. János + Eperjesi Mária)

⁸ Haraszi Mária és Takács János gyermekei: T. Mária *1879. okt. 16. Szj; T. Erzsébet *1882. ápr. 2. Szj; T. Viktória Apollónia *1885. ápr. 20. Szj; T. Hermína *1889. ápr. 11. Szj;

⁹ Haraszi Mária és Laczkó Kőteles József gyermekei: K. János 1904-1928, + Bartók Anna; K. Mária 1910-1976, + Pall István; K. József 1919-1938.

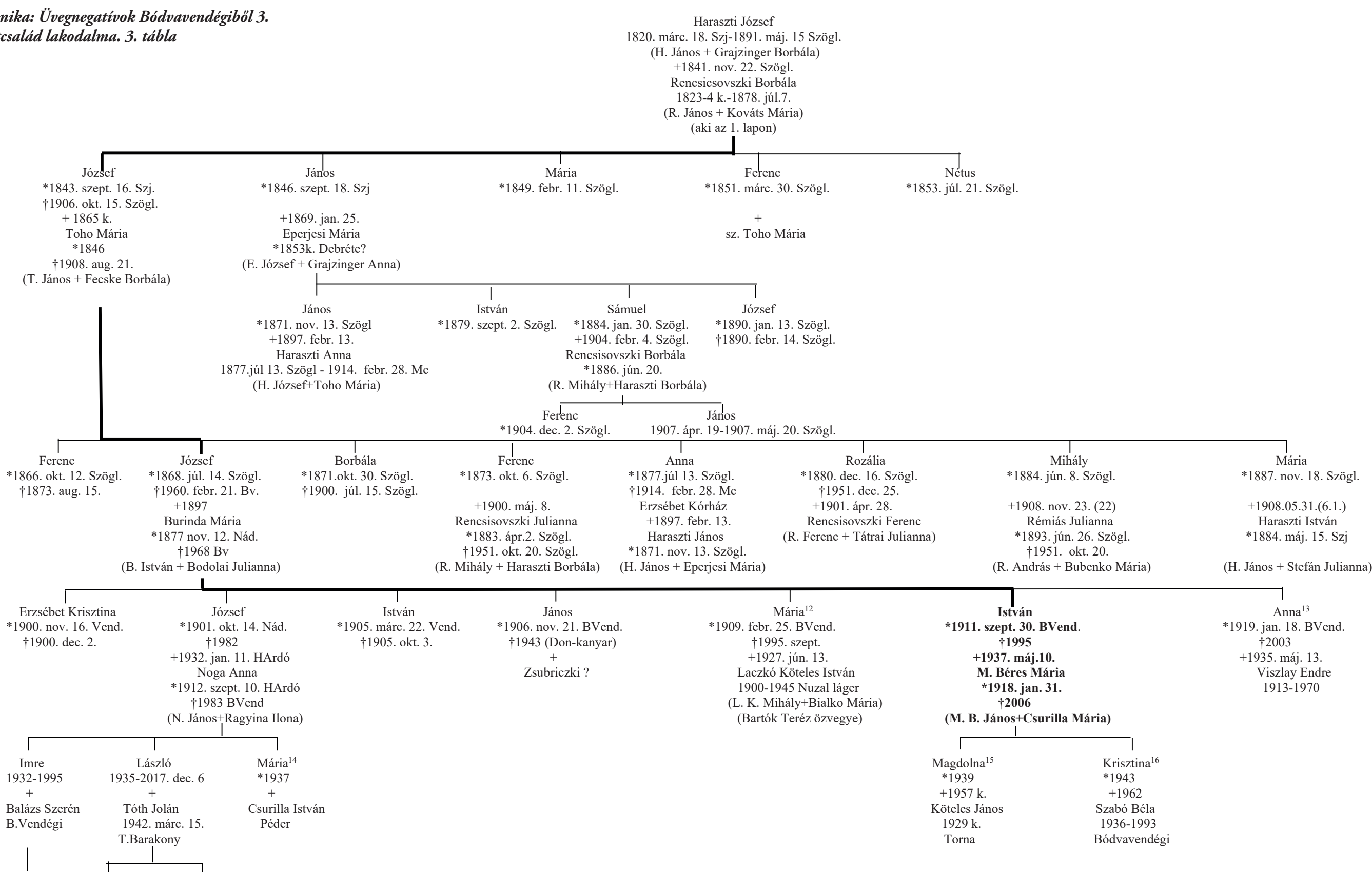
Bodnár Mónika: Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztszalád lakodalma. 2. tábla

¹⁰ Haraszi Katalin és Bialko János gyermekei: B. Katalin *1851. szept. 27. Szj, +1869. jan. 25: Grajzinger Ferenc *1846k. (G. Ferenc + Jokota Anna); B. Ferenc 1859. nov. 3-1871. jún. 2. Szj, hagymáz (kiütéses tifusz); B. József *1866. márc. 4. Szj +1887. nov. 14: Eperjesi Apollónia, Debréte, Szj (E. András + Rencsisovszki Terézia), gyermekei: B. Apollónia *1892. márc. 29. Szj, +1909. febr.: Orosz József;

¹¹ Haraszi Mária és Matesz András gyermekei: M. András 1893. febr. 26-1893. aug. 3. Szj

Bodnár Mónika: Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztszalád lakodalma. 3. tábla

¹² Haraszi Mária és Laczkó Kőteles István gyermekei: K. Mária *1930, + Pallai János (Tornahorvát); K. János *1936, + Kőteles Mária (Tornahorvát); K. Anna *1938, + Bodnár Ferenc (Tornajfalu); K. Ágoston *1940, + Horváth Ilona (Tornajfalu); K. Magdolna *1945.

¹³ Haraszi Anna és Viszlay Endre gyermekei: V. Ágoston *1936, + Czina Rozália (Bodolói); V. András *1946, + Juhász Borbála (Szölöske).

¹⁴ Haraszi Mária és Csurilla István gyermekei: Cs. Agnes *1959; Cs. Péter *1966

¹⁵ Haraszi Magdolna és Kőteles János gyermekei: K. Márta *1958, K. József *1961, K. Mária *1965.

¹⁶ Haraszi Krisztina és Szabó Béla gyermekei: Sz. Monika *1963, Sz. Ildikó *1967.

